

SALVAGED FROM THE MOSCOW BLAZE. MATERIAL REMNANTS OF THE MAGNIFICENCE OF THE NATURE COLLECTION OWNED BY PRINCESS ANNA JABŁONOWSKA. The Natural History Cabinet, (1728 – 1800) that belonged to Princess Anna Jabłonowska of Siemiatycze was thought to have been one of the most precious ones in the Europe of her days. The collection that had been amassed over many years was sold in 1802 to Tsar Alexander I for the Museum of the University of Moscow. Jabłonowska's mineralogy collection was relatively well-known thanks to the report published by W. M. Sieviergin, while the rest of the collection and its fate after the sale to the Tsar's Russian envoys became a secret.

In December 2008 the author found documents relating to the purchase of the collection in the Archive of the Russian Academy of Sciences in St. Petersburg: the original copy of the contract, the financial settlement, an inventory made by Stanisław, Count Sotyk comprising the documentation of the collection made in August 1801, an inventory made in the course of packing the collection and reports on the procedures followed while conducting the purchase. It was thought that the whole collection burnt down during the 1812 Moscow fire. Thanks to cooperation with Russian museologists, it was possible to identify a few medals and coins in the collection of the A. S. Puszkina's National Fine Arts Museum in Moscow, which in all likelihood had belonged to Jabłonowska.

IWONA ARABAS*

we współpracy z: **NATALIA MICHAJŁOWNA SMIRNOWA,
ULIA KRASNOBAJEWA, SIERGIEJ A. KOWALENKO****

OCALAŁE Z MOSKIEWSKIEJ POŻOGI

Materialne ślady świetności przyrodniczej kolekcji księżnej Anny Jabłonowskiej.

Józef Charyton,
portret księżnej
Anny Jabłonowskiej
*Pani na Kocku
i Siemiatyczach,*
ok. 1975
Fot. Muzeum
Rolnictwa
im. ks. Krzysztofa
Kluka

Przekazy historyczne świadczące o świetności kolekcji księżnej Anny Pauliny z Sapiechów Jabłonowskiej, wojewodziny bractawskiej (1728 – 1800) sugerują, że był to zbiór wyjątkowy. Cenniejszy od kolekcji zgromadzonej w paryskim Królewskim Ogrodzie Roślin Lecznicznych, która była podstawą powołanego w 1793 r. Musée National d'Historie Naturelle. Właścicielką kolekcji była najstarsza córka Karoliny Teresy z Radziwiłłów z jej pierwszego

matrimonia z Kazimierzem Leonem Sapiehą. Po śmierci ojca (1738) odziedziczyła jego dobra na Podlasiu, Lubelszczyźnie i Wołyniu. Wychowywała się pod opieką ojczyma Józefa, Aleksandra Jabłonowskiego (1711–1777), twórcy Akademii im. Jabłonowskich w Lipsku¹. W 1750 r. została żoną Jana Kajetana Jabłonowskiego (1699–1764), stryjecznego brata ojczyma i zaraz potem wyjechała z mężem w kilkuletnią podróż po Europie. Po powrocie do kraju księżna samodzielnie

Pałac Anny
z Sapiechów
Jabłonowskiej.
Zygmunt Vogel,
*Pałac w Kocku
od zajazdu,*
1796, pióro,
pędzel, tusz.
33,9 x 49,2 cm.
Fot. Muzeum
Narodowe, Warszawa.
© Copyright by
Gawryszewska
Elżbieta/Muzeum
Narodowe
w Warszawie

zarządzała swoimi dobrami – jedenastoma miastami i 107 wsiami z 24 folwarkami. W latach 1769–1771 księżna, już owdowiała, odbyła kolejną podróż po Austrii, Italii, Francji, Anglii i Niderlandach, w której towarzyszył jej przysły opiekun siemiatyckiego gabinetu historii naturalnej – kpt. Henryk Greybner. Należała do najznakomitszych przedstawicielek Oświecenia. Była autorką prac z zakresu ekonomii: *Ustawy powszechne dla dóbr moich rządców* (8 tomów, Warszawa, 1786) oraz *Porządek robót miesięcznych ogrodnika na cały rok wypisany i na miesiące podzielony* (Siemiatycze 1786, wyd. 2 Warszawa 1787; wyd. 3, 1792). Dokonała gruntownej przebudowy Siemiatycz i Kocka, wybudowała szpitale, manufaktury, drukarnię, szkołę akuszerkę, ufundowała ratusz i kościół w Kocku. Usiłowała wprowadzić wiele reform gospodarczych w swoich włościach, jednak jej działalność przekraczająca możliwości finansowe zakończyła się bankrutem. Banki zajęty dobra księżnej jeszcze za jej życia, a spadkobiercy – stryjeczni wnukowie męża, Stanisław i Maksymilian Jabłonowscy, bez sentymentu sprzedali możliwy jeszcze do spieniężenia majątek, w tym gabinet historii naturalnej². Transakcję dotyczącą siemiatyckich zbiorów przeprowadził w imieniu spadkobierców Stanisław hrabia Sołtyk. Zakupił je car Aleksander I do muzeum przy Uniwersytecie Moskiewskim. W Polsce nie zachowały się żadne dokumenty dotyczące zasobu kolekcji i jej sprzedaży.

Polscy historycy od lat nie tracili nadziei na odnalezienie w rosyjskich archiwach dokumentów mogących pomóc w odtworzeniu listy okazów przyrodniczych oraz losów kolekcji po opuszczeniu Podlasia. Część mineralogiczna była stosunkowo dobrze poznana dzięki opublikowanej relacji z podróży W. M. Sewiergina³, m.in. do Siemiatycz, natomiast pozostała część kolekcji oraz jej losy po sprzedaży rosyjskim wystannikom cara owiane były tajemnicą.

W grudniu 2008 r., w trakcie kwerendy w Archiwum Rosyjskiej Akademii Nauk w St. Petersburgu, udało mi się odnaleźć materiały archiwalne dotyczące zakupu kolekcji: oryginał kontraktu, rozliczenia finansowe, wykaz Stanisława hrabiego Sołtyka zawierający dokumentację kolekcji z sierpnia 1801 r., spis z natury sporządzony przy pakowaniu przez W.M. Sewiergina (część mineralogiczna) i A.F. Sewastianowa (część zoologiczna i botaniczna) oraz relacje dotyczące procedury zakupu zamieszczone wśród sprawozdań z posiedzeń Akademii w Petersburgu. Zafascynowana odnalezionymi archiwaliami, dalsze badania poświęciłam poszukiwaniom materialnych śladów siemiatyckiego gabinetu historii naturalnej. Okazało się to bardzo trudnym zadaniem z powodu łączenia kupowanych kolekcji i niedbania o zachowanie proveniencji eksponatów oraz późniejszego rozproszenia zbiorów w czasie tworzenia wyspecjalizowanych placówek. Nieodwracalne straty przyniosły jednak dramatyczne wydarzenia podczas pożaru Moskwy w 1812 r. W czasie okupacji Moskwy przez wojska Napoleona w dniach od 2 do 6 września (14–18 września) spłonął m.in. Uniwersytet i biblioteka Buturlina, a wiele wskazywało też na to, że zbiory z kolekcji Jabłonowskiej

Budynek Apteki Głównej
(ze zbiorów archiwum Muzeum Zoologicznego, Moskwa)

podzieliły los tych instytucji. Takie informacje otrzymałam zarówno podczas kwerendy w Muzeum Zoologicznym Uniwersytetu Moskiewskiego im. M. Łomonosowa, jak i Narodowym Muzeum Geologicznym im. W. I. Wiernadskiego Rosyjskiej Akademii Nauk.

Tylko dzięki współpracy z rosyjskimi muzealnikami, Zoją Biessudnową, Natalią Michajłowną Smirnową, Julią Krasnobajewą i Siergiejem A. Kowalenko, udało się zidentyfikować z dużym prawdopodobieństwem kilka eksponatów wymienionych przez hrabiego Sołtyka w ostatniej części spisu zatytułowanego: „Antyki, medale antyczne i jej współczesne, srebra, brązy, monety złote, srebrne oraz pokrywane srebrem, bilon miedziany z różnych krajów, mozaikowe tablice oraz biżuteria”⁴.

Przy poszukiwaniach tej części kolekcji decydujące okazało się prześledzenie historii zbiorów muzeum Uniwersytetu Moskiewskiego. Początek numizmatycznej kolekcji wiąże się z założeniem w 1755 r. Cesarskiego Uniwersytetu Moskiewskiego. Z odnalezionych dokumentów wynika, że w rejestrze wszystkich gabinetów i laboratoriów (biblioteki, gabinetu fizycznego, teatru anatomicznego, gabinetu mineralogicznego, chemicznego laboratorium, drukarni, księgarni i sklepu papierniczego) nie ma gabinetu numizmatycznego⁵, jednak już w 1757 r. prowadzono kursy z zakresu archeologii, heraldyki i numizmatyki. Powszechną wówczas praktyką było wykorzystywanie monet i medali jako pomocy naukowych podczas wykładów. Współcześni Jabłonowskiej patrzyli na medale jak na ilustracje, pewnego rodzaju kronikę, z której można uczyć się historii. Znane jest polecenie Katarzyny II, która kazała zapatrywać gimnazjalne muzea w komplety monet, właśnie w tym celu. W Uniwersytecie niezbędne stało się więc również powołanie Gabinetu Monet i Medali, który znalazł miejsce na pierwszym piętrze budynku uniwersyteckiego (w dawnej Aptece Główniej, obecnie w tym miejscu znajduje się Muzeum Historyczne).

W pomieszczeniach zajmowanych przez bibliotekę gromadzono również stare, cenne rękopisy, archeologiczne i mineralogiczne eksponaty, a także numizmaty. Pierw-

1

3a

2

1. Karta tytułowa: *Rukowodstvo k poznaniu drevnostiej*, Moskwa 1807 (ze zbiorów Główniej Biblioteki Nauk Przyrodniczych, Moskwa)
2. Karta tytułowa: *Spisok medaliej i moniet nachodiaszczichsja w mints-kabinet Imperatorskogo Moskowskogo uniwersiteta*, sostawlenyj 1826 goda (ze zbiorów Archiwum Narodowego Muzeum Sztuk Pięknych im. A.S. Puszkina, Moskwa)
- 3a. Rękopis, *Złote medale i monety w gabinecie księcia Jabtonowskiego* (ze zbiorów archiwum Narodowego Muzeum Sztuk Pięknych im. A.S. Puszkina, Moskwa)
- 3b. Karta z rękopisu

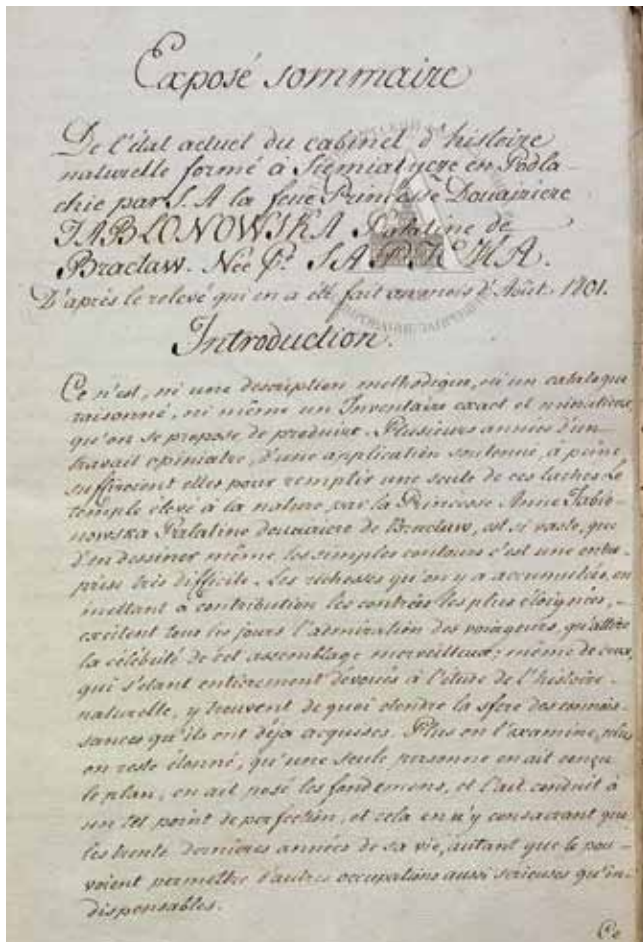
Книга Абдоновская	
1.	Медаль Императора Александра I (1801) - 1806
2.	Серебряная монета - 1798
3.	Серебряная монета Императора Павла I (1796) - 1795
4.	Золотая монета - 1798
5.	Медаль на празднике Императора Павла I в Петербурге - 1798
6.	Серебряная монета - 1797
7.	Серебряная монета - 1770
8.	Золотая монета - 1775
9.	Серебряная монета - 1766
10.	Золотая монета - 1772
Имарианский	
11.	Золотая монета Императора Александра I - 1798
12.	Серебряная монета - 1798
13.	Серебряная монета Императора Павла I - 1795
14.	Серебряная монета - 1798
15.	Золотая монета Императора Павла I - 1798
16.	Серебряная монета - 1798
17.	Серебряная монета Императора Павла I - 1798
18.	Серебряная монета Императора Павла I - 1798
19.	Серебряная монета Императора Павла I - 1798
20.	Серебряная монета Императора Павла I - 1798
21.	Серебряная монета Императора Павла I - 1798
22.	Серебряная монета Императора Павла I - 1798
23.	Серебряная монета Императора Павла I - 1798
24.	Серебряная монета Императора Павла I - 1798

3b

szym opiekunem biblioteki z kolekcją monet i medali był Michaił Matwiejewicz Hieraskow (1733–1807)⁶. Kolekcja była stale wzbogacana przez zakupy oraz dary i w krótkim czasie budynek przy Bramie Zmartwychwstania stał się za mały na potrzeby Uniwersytetu. Już w 1759 r. zdecydowano o nowej lokalizacji – na rogu ulicy Machowej i Nikitskiej (dom księcia Riepinina). W 1770 r. znalazła tam miejsce także biblioteka i kolekcja numizmatyczna. Po 1793 r. m.in. numizmaty z kolekcji księżnej Jabtonowskiej prezentowane były w pomieszczeniu Gabinetu Historii Naturalnej (powstał w 1791 r.), który gromadził przede wszystkim eksponaty mineralogiczne, botaniczne i zoologiczne. Tu trafiała także przyrodnicza część kolekcji księżnej Anny Jabtonowskiej

Według cytowanych przez rosyjskich badaczy dokumentów⁷, w 1806 r. do gabinetu trafiły cenne kolekcje monet i medali P. G. Demidowa, księcia Urusowa i „księcia Jabtonowskiego”⁸. Z kolei, odnotowując działalność Gabinetu Starożytności, podkreślano, że „został znacząco wzbogacony kolekcją z Siemiatycz”⁹, która była usystematyzowana i ułożona w porządku chronologicznym przez Bernharda Andreasa von Heima. Odnotowano również, że w 1803 r. Moskiewski Uniwersytet zaczął prowadzić publiczne wykłady i pokazy, pośród których były również cieszące się wielkim powodzeniem wykłady von Heima: „Systematycz-

ny przegląd rynku monet ze szczegółowym wykładem o nich”. Wykładom towarzyszyły pokazy eksponatów z uniwersyteckiej kolekcji i to dało historykom asumpt do przypuszczenia, że musiano już wówczas przygotować specjalną ekspozycję, która zapewne została umieszczona w Gabinetie Starożytności¹⁰. Jeszcze w tym czasie nie istniała nazwa „gabinet numizmatyczny”. W 1812 r., przed inwazją wojsk napoleońskich, zdecydowano o ewakuacji Uniwersytetu, którego rektorem był wówczas właśnie Heim. Z powodu wielu nieprawidłowości i bałaganu nie udało się wszystkiego wywieźć do Niżnego Nowgorodu. Zawartość wielu gabinetów i laboratoriów, kolekcje muzealne, biblioteka i archiwum zostały ukryte w pomieszczeniach przyziemia głównej części gmachu Uniwersytetu i zamurowane. Niestety, w nocy z 4 na 5 września cały budynek spłonął. Duża część kolekcji monet i medali na szczęście ocalała. W końcu 1813 r., po ośmiomiesięcznej ewakuacji, eksponaty powróciły do Moskwy, a spalony budynek uniwersytecki został odbudowany w latach 1817–1819. W 1826 r. powstał pierwszy katalog numizmatycznego zbioru Uniwersytetu Moskiewskiego¹¹, który stał się podstawą prowadzonych badań. Gabinet Numizmatyczny, który od 1852 r. stanowił część Gabinetu Starożytności i Sztuk Pięknych Uniwersytetu, nie był ostatecznym miejscem zgromadzonych zbiorów. W 1888 r. około 9000 rosyjskich monet i medali z Gabinetu

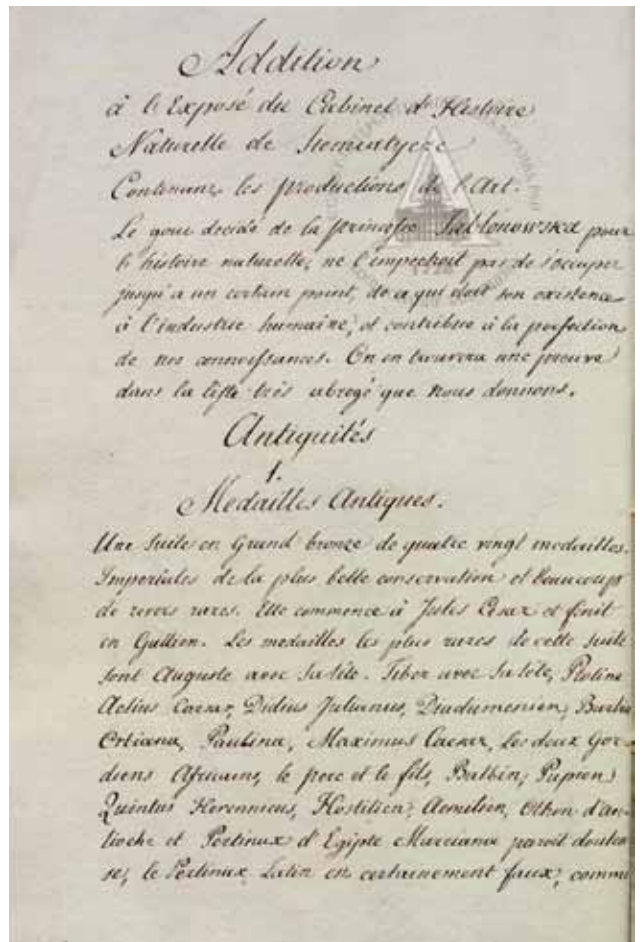

Rękopis: Ocena wartości Gabinetu Księżnej Anny Jabłonowskiej (Archiwum RAN w St. Petersburgu)

Numizmatycznego Uniwersytetu Moskiewskiego trafiło do Rosyjskiego Muzeum Historycznego. W tym samym czasie prof. Iwan W. Cwietajew planował założenie samodzielnego muzeum uniwersyteckiego, którego siedzibę rozpoczęto budować w 1898 r. Po 14 latach monety i medale znalazły miejsce w Muzeum Sztuk Pięknych imienia cesarza Aleksandra III.

W okresie minionego wieku kolekcja numizmatyczna muzeum wzrosła ponad dziesięciokrotnie, jednak została po raz kolejny rozproszona. Po likwidacji w 1948 r. Muzeum Nowej Sztuki Zachodniej w Moskwie i przewiezieniu większości dzieł do Ermitażu, trafiły tam również niektóre złote numizmaty z kolekcji uniwersyteckiej.

Monety i medale opisane w spisie hr. Sottyka przynależały od początku do zbioru uniwersyteckiego. Przy poszukiwaniu konkretnych okazów z kolekcji księżnej Anny Jabłonowskiej możemy oczywiście mówić jedynie o dużym prawdopodobieństwie przy uzasadnianiu właśnie takiej proveniencji. Jej kolekcja numizmatyczna była typowym zbiorem tamtej epoki i według ekspertów rosyjskich nie była kompletna, na co też wskazuje sam tytuł nadany przez hr. Sottyka – „Dodatek”, w domyśle – do kompletnych zbiorów przyrodniczych. Monety i medale z kolekcji księżnej Jabłonowskiej nigdy wcześniej nie zostały zidentyfikowane w kolekcji Muzeum Sztuki im. Puszkina, gdyż nie był znany badaczom rosyjskim spis okazów numizmatycznych sporządzony

Rękopis: Ocena wartości Gabinetu Księżnej Anny Jabłonowskiej (Archiwum RAN w St. Petersburgu)

przez hr. Sottyka. Nazwisko „Jabłonowski” pojawiało się w późniejszych dokumentach przy spisie zagubionych monet¹², ale sama kolekcja księżnej Jabłonowskiej nie była znana. Trudno się dziwić, że twórczyni siemiatyckiego Gabinetu Historii Naturalnej była nieznaną specjalistom z dziedziny sztuki. Najprawdopodobniej sprzedający gabinet zostali uznani za kolekcjonerów i stąd powtarzająca się informacja o „księciu Jabłonowskim”, jako jedyny ślad proveniencji medali i monet pochodzących z kolekcji księżnej Anny Jabłonowskiej.

W trakcie poszukiwania okazów z tego zbioru, porównując spisy znajdujące się w Archiwum Narodowego Muzeum Sztuk Pięknych im. Puszkina, z dużym prawdopodobieństwem zostały zidentyfikowane medale i monety, które w spisie hr. Sottyka były opisane jako:

1. „cztery saksońskie” (srebro)
2. „jeden z okazji wojny siedmioletniej” (srebro)
3. „jeden z okazji pokoju Münster” (srebro)
4. „dwa fałszywe hebrajskie szekle” (srebro)
5. „jeden na protestancki jubileusz” (srebro)
6. „z krajów zagranicznych Polsce 34, pomiędzy którymi małe monety angielskie” (brąz)
7. „dwa starożytne dukaty węgierskie”.

Wyznacznikiem identyfikacji było pochodzenie z kolekcji Uniwersytetu Moskiewskiego. Oczywiście w skład tam-

Medal na 300 rocznicę przyłączenia Prus do Polski, 1754 r. (ze zbiorów archiwum Narodowego Muzeum Sztuk Pięknych im. A.S. Puszkina)

Engelbert Kettler. Na zawarcie pokoju westfalskiego w 1648 r. (ze zbiorów archiwum Narodowego Muzeum Sztuk Pięknych im. A.S. Puszkina)

Johann George III (1680–1691). Na pamiątkę wyzwolenia Wiednia z tureckiej niewoli (ze zbiorów archiwum Narodowego Muzeum Sztuk Pięknych im. A.S. Puszkina)

tego zbioru wchodziły również medale i monety z wielu kolekcji, ale nie wszystkie powtarzały się. Zdarzało się, że w innych kolekcjach znajdowały się poszukiwane przez nas okazy, ale ich liczba wskazuje na obecność również tych ze zbioru Jabtonowskiej.

W Narodowym Muzeum Sztuk Pięknych im. Puszkina według naszej opinii z kolekcji księżnej Anny Jabtonowskiej pochodzą niżej opisane medale i monety.

1. Medal na 300. rocznicę przyłączenia Prus do Polski z 1754 wybity na zamówienie miasta Gdańska. Świadomie nawiązano do medalu powstałego sto lat wcześniej autorstwa Jana Höhna st. „Dwustulecie inkorporacji Prus Królewskich do Polski” (1654 r.). Występują w nim te same motywy ikonograficzne – orzeł polski i pruski na tle panoramy Gdańska. W centralnej części znajduje się inskrypcja: *LIBERA CONCORS*, w okręgu: *CRVX EQVITVM EX CRVCIAT PRVSSOS: PRVTENA. POLONA HANC AQVILAE EXCVTIVNT REX QVE SALVSQVE REGANT. (chronogram 1754)*. Na rewersie w 10 liniach: *DEO AVSPICE / AVGVSTO Tertio / POLONIARVM REGE POPVLORVM Patre / FELICITER REGNANTE / IUBILAEUM Gedanense / UNIONIS PRVTENO Poloniae Memoriae / SACRVM / REDVCE INCO PORATIONIS QVARTe / NATALI / ANNO SI I CCLIV*, a na skraju kręgu na-

pis: *PRVSSIACO LECHICI CASIMIRVS foederis Avtor. TVTOREM AVGVSTVM SECLA TER ACTA COLVNT*. Srebrny, 147,04 g, 81 mm [H-9656a].

2. Medal wybity z okazji zawarcia pokoju westfalskiego w 1648 r. autorstwa Engelberta Kettlera. Na awersie trzy gołębie niosące gałązki oliwne do korony i berto leżące na poduszce z inskrypcją wotoku: *PAX. OPTIMA. RERV. AO. DNI. MDCXLVIII. 24. Oct.* Na rewersie widok Münster, napis powyżej: *MONAST / WESTPH*; w kręgu *HIC MAVSOLAEVM MARTIS PACISQ / TROPHAEVM*. Srebro, 21,83 g, 33,5 mm [H-13519].

3. Medal saksoński z wizerunkiem Johanna George III (1680–1691) wybity na pamiątkę wyzwolenia Wiednia z tureckiej niewoli, 11 września 1686. Na awersie głowa Johanna Georga III w hełmie i napis po prawej stronie wzdłuż brzegu: *EN MARS SAXONICUS* (ś Mars Saxon). Na rewersie w polu w 6 liniach: *1683 / D 12/02 września: / Wiedeń / CONFÖD. MANU / TURCIS / Liberata*. W okręgu: *HIC Fäuste PRIM9 IN Hostes IRRUIT*. Srebro, 4,86 g, 19 mm [H-11075].

4. Moneta 10 krajcarów z 1717, wybity na 200. rocznicę reformacji. Na awersie koronowany herb Hesji, z boku napis: *17 - 17/31 - OCT / BIB*; wokół: *Ernest. LVDOV. D.G.LANDGRAV. HASSIAE*. Na rewersie w polu w 4 liniach: *IVBILAVM / secundum / Ecclesiae / LUTHER*; wokół naps: *VERBVM Domini MANETIS AETERNVM*; na górze i na dole rozetki. Srebro, 1,86 g, 22,5 mm [H-13602].

5 i 6. Dwie imitacje szekli hebrajskich z XVIII w. Na awersie kadzielnica i hebrajski napis. Na rewersie gałązka oliwna i również hebrajski napis. Srebro, 9,35 g, 32 mm. [H-12581] oraz 7,23 g, 30 mm [H-12582].

7. Moneta angielska z czasów Ethelreda II (978–1016). Denar 1009-1017 gg, mincerza Eadsmeaha. Napis na monecie: *+ / EDEL R / ED EX ANG; + EADSME MONE LVNE*. (Londyn, ostatni mały krzyż). Srebro, 21 mm, 1,25 g [H-10346].

8. Złota moneta wiedeńska z czasów Rudolfa II (1576–1612). Na awersie przedstawiony jest wizerunek władcy w zbroi i koronie z mieczem, berto trzyma w prawej dłoni, a w lewej jabłko królewskie, postać odwrócona trzy czwarte w prawo. W okręgu napis: *R - VDOL.II.D: G. - O - R.I.S.A.G.HBR*. Na rewersie herb z koroną, a wokół niego łańcuch z Orderem Złotego Runa. W okręgu: *S.LADISLAVS - HVN.REX.1593*. Złoto, 22,5 mm, 3,39 g c / o 11 [H-9929].

9. Złota moneta praska z 1594 r. mincerza Lazara Erkerera. Na awersie znajduje się wizerunek władcy w koronie, pancerzu, z bertem w prawej ręce i jabłkiem królewskim w lewej. Postać pełnego wzrostu przesunięta w trzech czwartych w prawo. Poniżej lilia, a po bokach dwie koronowane tarcze herbowe – po lewej Bohemii z lwem, po prawej Węgier z kratą i Krzyżem Lotaryngii. W okręgu: *RVDOL.II.D: GRIM - SAGNV.BOR.* Na rewersie dwugłowy orzeł w koronie, z tarczą herbową, a wokół niego łańcuch z Orderem Złotego Runa. W okręgu napis: *ARCHID: AVS. DVX.RVR.MA.MO: 1594*. Złoto, 21,5 mm, 3,43 g, / 6 [H-9930].

Jest również prawdopodobne, że medale z czasów starożytnych znajdujące się w zbiorach Narodowego Muzeum Sztuk Pięknych im. A. S. Puszkina także pochodzą z Siemiatycz. Są to medale: Didius Julianus, Pertinax i Orbiana ze zbioru uniwersyteckiego, ale nie została potwierdzona obecność ich w innych kolekcjach, które również znajdowały się w tym zbiorze. Proweniencja wszystkich wymienionych medali i monet musi zostać jeszcze zweryfikowana.

Mam nadzieję, że nawiązana współpraca z Narodowym Muzeum Sztuk Pięknych im. A. S. Puszkina w Moskwie da efekt w postaci pełnego spisu ocalałych z pożaru okazów –zgodnego z listą hr. Sotłyka. Być może odnajdziemy nie tylko medale i monety, ale również mozaikowe tablice oraz biżuterię. Zidentyfikowane eksponaty mogą być inspiracją do przygotowania wystawy dokumentującej bogactwo Gabinetu Historii Naturalnej księżnej Anny Jabłonowskiej; wystawa ta byłaby wielkim wydarzeniem dla środowiska historyków nauki i muzealników.

PRZYPISY

- * Instytut Historii Nauki PAN, Muzeum Farmacji im. mgr Antoniny Leśniewskiej Oddział Muzeum Historycznego m.st. Warszawy, Wydział Farmaceutyczny WUM.
- ** Narodowe Muzeum Sztuk Pięknych im. A.S. Puszkina w Moskwie, Dział Numizmatów.
- ¹ Książęce Towarzystwo Naukowe Societas Jablonoviana na Uniwersytecie Lipskim złożył pod koniec w 1769 r. książę Aleksander Józef Jabłonowski (1711–1777), mecenas nauk i kultury. Jego celem było „uniwersalne wspieranie i propagowanie nauk”.
- ² J. Bergerówna, *Księżna pani na Kocku i Siemiatyczach*, Lwów 1936; PSB, t. X, s. 210–212; H. Mierzwiński, *Kock w czasach Anny Jabłonowskiej*, „Rocznik Lubelski”, XVII–XVIII, 1985–1988, Lublin, s. 68; J. Rostański, *Księżna wojewodzina Bractawska jako przyrodniczka* [w:] *Księga pamiątkowa ku czci Bolesława Orzechowicza*, Lwów 1916, t. II, s. 280–303; K. Konarski, *Anna Jabłonowska reformatorka życia społecznego w Polsce w XVIII wieku*, Warszawa 1918; A. Chorobińska-Misztal, *Z dziejów Siemiatycz drugiej połowy XVIII wieku. Działalność reformatorska Anny Jabłonowskiej*, Białystok 1978, s. 184; *Księżna Anna z Sapiehów Jabłonowska (1728–1800) w 200. rocznicę zgonu*, pod redakcją Adama Wołka i Zbigniewa J. Wójcika, Siemiatycze 2001.
- ³ W.M. Sewiergin, *Zapiski putiesziestwija po zapadnim prowincjam Rossijskiego Gosudarstwa*, St. Petersburg 1803. s. 76–93.
- ⁴ *Exposé sommaire de l'état actuel du cabinet d'histoire naturelle formé a Siemiatycze en Podlasie par J.A. la feue Princesse Donairiere Jabtonowska Palatine de Bractaw. Née P. Sapieha. D'après le relevé qui en été fait en mois Août 1801*. Rkps Archiwum Rosyjskiej Akademii Nauk, St. Petersburg, P IV op. 1, 148, k. 13–15.
- ⁵ N.A. Pienczko, *Osnowanije Moskowskogo Uniwersiteti*, Moskwa, 1953, s. 122–123. Za: *Trudy Gosudarstwiennogo muzeja izobrazitelnych iskusstw imieni A.S. Puszkina*, Moskwa 1960, s. 342.
- ⁶ *Istorija numizmatycznej kollekcji GMI im. A.S. Puszkina*, Moskwa 2005.
- ⁷ A.W. Oresznikow, *Opisanije driewniegrieczeskich moniet, prinadlieżaszczich Moskowskomu Uniwersitetu*, Moskwa 1891, s. II.
- ⁸ Przypisywanie kolekcji „księciu Jabłonowskiemu” było później bardzo często powielane.
- ⁹ A.W. Oresznikow, *Opisanije driewniegrieczeskich moniet, prinadlieżaszczich Impieratorskomu Moskowskomu Uniwersitetu*, Moskwa, 1891, s. 333; C. Szewrjew, *Istoria Impieratorskogo Moskowskogo Uniwersiteti, napisannaja k stolietnieniu jego jubileju*, Moskwa, 1855, s. II.
- ¹⁰ *Rukowodstwo k poznaniu driewnostiej G.A. Milenija, izdannoj s pribawljenijami i zamieczanijami w polzu uczaszczichsja w Impieratorskom Moskowskom uniwersitetie Nikołajem Koszanskim, izjaszcznych nauk magistrów i filosofii doktorów*, Moskwa 1807, s. 120–121.
- ¹¹ *Spisok medaliej i moniet nachodiaszczichsja w mints-kabinet Impieratorskogo Moskowskogo Uniwersiteti, sostawlienij 1826 goda*.
- ¹² *Zołotye medali i moniety w kabinetie kniazia Jabtonowskogo*, 23 II 1824. Rkps Archiwum Narodowego Muzeum Sztuk Pięknych im. A.S. Puszkina, Moskwa, 1, I, 10, k.1–3.

Hesse-Darmstadt. Ernst Ludwig [ze zbiorów archiwum Narodowego Muzeum Sztuk Pięknych im. A.S. Puszkina]

Imitacja szekła hebrajskiego, XVIII w. [ze zbiorów archiwum Narodowego Muzeum Sztuk Pięknych im. A.S. Puszkina]

Denar z XI w. [ze zbiorów archiwum Narodowego Muzeum Sztuk Pięknych im. A.S. Puszkina]

Denar [ze zbiorów archiwum Narodowego Muzeum Sztuk Pięknych im. A.S. Puszkina]

Dukat z 1593 r. [ze zbiorów archiwum Narodowego Muzeum Sztuk Pięknych]

Dukat z 1594 r. [ze zbiorów archiwum Narodowego Muzeum Sztuk Pięknych]